

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

Νεοελληνική Λογοτεχνία

κατεύθυνσης

A1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ της Επτανησιακής Σχολής

✓ Η Επτανησιακή Σχολή πιστοποιεί έναν ορισμένο λυρισμό, διαμορφωμένο από τα λαϊκά και λόγια στοιχεία που παρουσιάζονται συγχωνευμένα στην πρώτη κιόλας σολωμική περίοδο. Παρά τις όποιες διαφορές, θεματικές και αισθητικές, υπάρχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά, τόσο στο περιεχόμενο, όσο και στη μορφή:

✓ **ι) Ως προς το περιεχόμενο (θέματα):**

- λατρεία της θρησκείας
- λατρεία της πατρίδας
- λατρεία της φύσης
- λατρεία της γυναίκας

✓ **ιι) Ως προς τη μορφή:**

- ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο μέτρο
- δημοτική γλώσσα

Η ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ στον «Κρητικό»

✓ Με δεδομένο ότι η θρησκεία, η πατρίδα, η φύση και η γυναίκα είναι κύρια θέματα της Επτανησιακής Σχολής, **Ο Κρητικός** αποτελεί χαρακτηριστικό ποίημα της Σχολής αυτής.

✓ Τα τέσσερα(4) αυτά **θέματα** αποτελούν κεντρικούς άξονες γύρω από τους οποίους οργανώνεται η ποιητική αφήγηση.

i. Η Χριστιανική **Θρησκεία** και η θεώρηση για την Τελική Κρίση, την καταστροφή του κόσμου και τη μετά θάνατο ζωή, φαίνεται ότι επηρεάζει βαθιά τον ήρωα.

ii. Η **Πατρίδα** παρουσιάζεται ως βασικό μέλημα του ήρωα. Περηφανεύεται γι' αυτή, ορκίζεται σ' αυτή, μάχεται για την ελευθερία της, θυσιάζεται γι' αυτή.

iii. Η **Φύση** επηρεάζει έντονα την ψυχική του διάθεση, τα συναισθήματα και τις σκέψεις του.

iiii. Η **Γυναίκα**, στην ιδανική μορφή της, καθρεφτίζεται στο πρόσωπο της Φεγγαροντυμένης και της κόρης, καθώς το ποίημα, στο μεγαλύτερο μέρος του, αποτελεί έναν ύμνο στον αγνό έρωτα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1^ο (Φύση) : 1[18.], στχ. 5 - 6

Τα πέλαγα στην αστραπή κι ο ουρανός αντήχαν,

Οι ακρογιαλιές και τα βουνά μ' όσες φωνές κι αν είχαν.

✓ κυρίαρχος είναι ο ρόλος που δίνεται στη φύση από τον ποιητή στην τριλογία των ώριμων έργων του : της απόλυτης γαλήνης, ομορφιάς και αρμονίας από τη μια, της άλογης βίας και ανυπέροβλης δύναμης από την άλλη

✓ στον «Κρητικό» η αρχή της δοκιμασίας οριοθετείται από το ναυάγιο και από τον κίνδυνο καταποντισμού στο άγριο πέλαγος

Σ σύγχρονο

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ - ΘΕΤΙΚΗ - ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ - ECDL

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

✓ η πάλη του ήρωα με τη φουρτουνιασμένη θάλασσα αντιπροσωπεύει μια συνολική μακρά δοκιμασία, με συνέπειες σε δύο(2) επίπεδα: στο **εξωτερικό-ρεαλιστικό-κοινωνικό** (η προσπάθεια του ήρωα, ερχόμενος αντιμέτωπος με φυσικές δυνάμεις, να σωθεί ο ίδιος και να σώσει την αγαπημένη του) και στο **εσωτερικό-ψυχολογικό-μεταφυσικό** (η προσπάθεια του ανθρώπου, μέσα από μεγάλες δοκιμασίες, να νικήσει τον εαυτό του, να υπερβεί τις εσωτερικές του συγκρούσεις και να συμφιλιωθεί με τις μεταφυσικές του αγωνίες)

✓ μετά τη θαλασσινή δοκιμασία ο χρόνος της ιστορίας διχοτομείται στον εγκόσμιο χρόνο της ζωής του πρόσφυγα-αφηγητή και στο χρόνο του οραματισμού της Έσχατης Κρίσης

✓ Τα πέλαγα, Οι ακρογιαλιές, τα βουνά: ο πληθυντικός αριθμός υπογραμμίζει την απεραντοσύνη της πλάσης και παράλληλα την αδυναμία του ανθρώπου απέναντι σ' αυτά, ενώ στο στίχο 5 αποδίδεται και η ηχώ με τη φωνητική ταύτιση/ομοιοκαταληξία των λέξεων «αντήχαν» και «αν είχαν»

✓ η σκηνή του 1[18.] αποσπάσματος κλείνει με μια εμπειρική ποιητική-οπτική - ακουστική εικόνα, η οποία προσδίδει ακόμη περισσότερη αγριότητα στην ατμόσφαιρα, υποβάλλει την αίσθηση της απόστασης και παράλληλα λειτουργεί ως γέφυρα για το **μεταφυσικό τοπίο** της επόμενης παρένθετης ενότητας

✓ σύμφωνα με το **Ροζάνη**, «η μάνητα των φυσικών δυνάμεων δεν ξεσπά παρά μονάχα στην ψυχή του ήρωα, γι' αυτό και το ναυάγιο δεν περιγράφεται μέσα στο ποίημα, δεν είναι κάτι που συνέβη, είναι ένα Γεγονός της ψυχής, μια αιτία που ρίχνει την ψυχή στα ορθάνοιχτα σαγόνια των σκοτεινών δυνάμεων που μέσα της κρύβει»

✓ «η εμβρόντητη αυτή φύση προοιμιάζει τη γέννηση και τη συντέλεια του κόσμου – σε δεύτερο επίπεδο τη γέννηση και το τέλος του ποιήματος» **Μαρωνίτης**

✓ η ποιητική σύνθεση προχωρεί αυξάνοντας τους όγκους της και εσωτερικά (μοτίβα) και εξωτερικά (αριθμός στίχων) – με εξαίρεση την παρένθετη ενότητα - : 1 [18.] = μοτίβα 2, στίχοι 6 **Μαρωνίτης**

✓ αποκαλύπτει τον αφηγηματικό ειρμό που συνδέει τις τρεις(3) φάσεις της δοκιμασίας του ήρωα στη θάλασσα: τόσο η θαλασσινή καταιγίδα όσο και η Φεγγαροντυμένη και ο γλυκύτατος ηχός λειτουργούν ως αντίμαχες δυνάμεις

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2^ο (Γυναίκα) : 2[19.], στχ. 4 - 11

Μα την ψυχή που μ' έκαψε τον κόσμο απαρτώντας. [...]

«Μην είδετε την ομορφιά που την Κοιλιάδα αγιάζει; [...]

Σαν πρώτα εγώ την αγαπώ και θα κριθώ μ' αυτήνην.

- Ψηλά την είδαμε πρώι της τρέμαν τα λουλούδια

✓ στο ποίημα ενυπάρχει μια καιρία αφορμή δοκιμασίας του ερωτικού ζεύγους, όπου η συμμετοχή του ενός μέλους (**κορασιά**) στη δοκιμασία παραμένει λανθάνουσα, ενώ το άλλο μέλος(**ήρωας**) αναλαμβάνει εξολοκλήρου την ενεργή αντιμετώπιση της δοκιμασίας και την ηθική στάση απέναντί της

✓ ο ήρωας αναφέρεται στην αγαπημένη του, την οποία προβάλλει ως σύμβολο, ιδανικό, ιδέα, ως πρότυπο ομορφιάς, καλοσύνης, αγνότητας και αφοσίωσης, εξιδανικεύοντάς την (Ρομαντισμός, Πλατωνισμός)

✓ η Έσχατη Κρίση δεν αντιμετωπίζεται από τον ήρωα σύμφωνα με το συνήθη κώδικα της χριστιανικής θρησκείας

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

- ✓ τώρα που η γη καταστράφηκε από τη φωτιά και νιος ουρανός εγίνη, ο Κρητικός επιθυμεί να κριθεί μαζί με το κορίτσι που αγαπά: η έμφαση δίνεται στην προσδοκία της συνάντησης με τη νεκρή αγαπημένη και της παντοτινής ένωσης μαζί της σε έναν αιώνιο γάμο μέσα στη μακαριότητα της αιώνιας δικαίωσης
- ✓ η **κοιλάδα** λειτουργεί ερωτικά: μητέρα, γη, φύση συμφύρονται
- ✓ η πρόδρομη αφήγηση συνεχίζεται σκηνικά, με υποφορά και ανθυποφορά, κατά το πρότυπο των δημοτικών τραγουδιών: ο ήρωας ρωτά και τα πνεύματα απαντούν ότι την είδαν που εφάνη στη θύρα της Παράδεισος με τραγούδια και με τα λουλούδια της παρθενιάς της να τρέμουν (επαναλαμβανόμενο μοτίβο στην ποίηση του Σολωμού)

Σχολικό Βιβλίο, σ. 18

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 3^ο (Θρησκεία) : 2[19.], στχ. 5, 12, 15 - 16

(*Λάλησε, Σάλπιγγα! κι εγώ το σάβανο τινάζω, [...]*
Στη θύρα της Παράδεισος που εβγήκε με τραγούδια [...]

*Ο ουρανός ολόκληρος αγρίκαε σασιτισμένος,
Το κάψιμο αργοπόρουνε ο κόσμος ο αναμμένος*

- ✓ ο Κρητικός αποκαλύπτεται εδώ ως μια βαθιά θρησκευόμενη παρουσία (Ορθοδοξία), καθώς πιστεύει στην Τελική Κρίση και στη μετά θάνατο ζωή
- ✓ με την αποστροφή στη Σάλπιγγα ανοίγει παρένθεση, όπου οραματίζεται την ώρα που θα δει ξανά την αγαπημένη του, κατά την ανάσταση νεκρών *Σχολικό Βιβλίο, σ. 18*
- ✓ το επεισόδιο παραπέμπει στην Έσχατη Κρίση και αντιστοιχεί εξορισμού στην τελική ηθική δοκιμασία, όπου όλοι θα κριθούν οριστικά και τελειωτικά, για να δικαιωθούν ή να καταδικαστούν στους αιώνες
- ✓ πρόκειται για μια τυπική δοκιμασία δικαίωσης, από την οποία θα αναδειχτούν οι άχρονες απέναντι στις ενδοχρονικές αξίες
- ✓ **στη θύρα της Παράδεισος**: είναι φανερή η επίδραση από τα δημοτικά τραγούδια και την Ερωφίλη. Η εικονοποιία είναι δυτικοτρόπη: οι παραδεισιακές εικόνες δείχνουν την επίδραση από το Δάντη
- ✓ **Το κάψιμο αργοπόρουνε ο κόσμος ο αναμμένος** συνειρμικά ο αφηγητής οδηγείται στη Δευτέρα Παρουσία, όπου κυριαρχεί το μοτίβο της φωτιάς, χαρακτηριστικό μοτίβο την ημέρα της Κρίσεως, καταστροφικό και καθαρτήριο.

B1.

- ✓ Όλα τα ποιήματα του Σολωμού δείχνουν μια μόνιμη απασχόληση με θέματα υψηλά και μια διείσδυση του στοχασμού σε μεταφυσικά βάθη. «Ο Σολωμός σίγουρα ήταν ποιητής του πάθους και ο τόνος της ποίησής του είναι πάντα εξηρμένος αλλά το πάθος του ήταν για το υψηλό, το αιώνιο, το πνευματικό, το ιδανικό, το **υπερβατικό**. Πίστευε ότι η ποίηση στεκόταν δίπλα στη θρησκεία όσον αφορά την πνευματική ανάταση του ανθρώπου»

Μάκριτζ, Σχολικό Βιβλίο, σ. 281

- ✓ ο Κρητικός, αν και επιφανειακά κινείται σε ένα ρεαλιστικό επίπεδο, κατά βάθος διεισδύει στη μεταφυσική και φιλοσοφική διάσταση των πραγμάτων
- ✓ η σύνθεση φυσικού – μεταφυσικού αισθητοποιείται μέσα από συζεύξεις **αντιθέσεων**: πραγματικό – φανταστικό, γήινο – υπερφυσικό, ανθρώπινο – θείο, ατομικό – καθολικό, ορατό – άορατο, κοντινό – μακρινό...

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

α) ΕΙΚΟΝΑ 1^η: 2[19.], στχ. 6 – 16

(*Λάλησε, Σάλπιγγα! κι εγώ το σάβανο τινάζω, [...]*)

Ο ουρανός ολόκληρος αγρίκαε σασιτισμένος,

Το κάψιμο αργοπόρουνε ο κόσμος ο αναμμένος

- ✓ ο Κρητικός μόλις θυμάται την κόρη (συνειρμικά από το στίχο 4: ψυχή), συγκλονίζεται, η παλιά αγάπη ξυπνά μέσα του και ξεσπά με ορμή
- ✓ όπως και σε άλλα ποιήματα του Σολωμού, η αναφορά του θανάτου ακολουθείται αμέσως από μια αναφορά στη Δευτέρα Παρουσία (εκκλησιαστική παιδεία Σολωμού)
- ✓ η ιστορία σταματά, η αφήγηση τοποθετείται σε ένα απροσδιόριστο χρόνο, **χρόνο άχρονο**, στον εσχάτολογικό χρόνο της Τελικής Κρίσης, σε ένα επίπεδο μεταφυσικό, που όμως έχει στοιχεία και αναφορές από το φυσικό κόσμο
- ✓ (*Λάλησε, Σάλπιγγα!*: ο Κρητικός αρχίζει αυτό το παρενθετικό μέρος, με μια αποστροφή στην Έσχατη Σάλπιγγα, τη σάλπιγγα της Δευτέρας Παρουσίας, παρακαλώντας τη να ξυπνήσει τους νεκρούς
- ✓ η **Κοιλιάδα** Ιωσαφάτ είναι **πραγματικό** τοπωνύμιο, ανατολικά της Ιερουσαλήμ, που ταυτίζεται στις δοξασίες Ιουδαίων, χριστιανών και μωαμεθανών με το θέατρο της παγκόσμιας Τελικής Κρίσης *Σχολικό Βιβλίο, σ. 18*
- ✓ η **ομορφιά** που την αγιάζει είναι η γήινη παρουσία της αγαπημένης που λειτουργεί εξαγνιστικά στο χώρο του Παραδείσου
- ✓ ο ήρωας, ανοίγοντας δρόμο μέσα από το πλήθος των αναστημένων («εγερθείσες σκιές θανόντων») **διαλέγεται** μαζί τους σαν να είναι ζωντανός, ρωτώντας επιτακτικά να πληροφορηθεί πού είναι η αγαπημένη του
- ✓ η **περιγραφή** της κόρης συντίθεται τόσο από την υλική όσο και από την πνευματική εικόνα της:
- ✓ όπως τη δίνουν οι αναστημένοι στον Κρητικό (ψηλά, πρωί, της τρέμαν τα λουλούδια, θύρα, τραγούδια, έψαλλε χαροποιά, φωνή) παραπέμπει στο γήινο κόσμο ταυτόχρονα με τον υπερφυσικό κόσμο των ψυχών (*Παράδεισος, Ανάσταση*)
- ✓ ο ήρωας **φαντάζεται** τον εαυτό του να τινάζει το σάβανό του : αναφορά στην πράξη του **σαβανώματος** (συχνή σε όλο το σολωμικό έργο) που μέχρι σήμερα τελείται στη Ζάκυνθο: το σάβανο σκίζουν από την κορυφή ως τη μέση (πραγματικό στοιχείο), για να μπορεί ο αναστημένος να βγει εύκολα από αυτό κατά τη Δευτέρα Παρουσία (μεταφυσικό στοιχείο)
- ✓ η αντιθετική ομάδα Έρωτας - Χάρος κυριαρχεί και στο «φυσικό» και στο «μεταφυσικό» επίπεδο του ποιήματος
- ✓ ο ήρωας **οραματίζεται** ότι συναντά μετά θάνατο ερωτικά την αγαπημένη του και θα κριθεί μ' αυτήνη στην αιωνιότητα (μεταφυσικό επίπεδο)
- ✓ η αγάπη του ήρωα, η αγνότητα και η καλοσύνη της κόρης (*λουλούδια, Παράδεισος, χαροποιά*) και ο τρόπος που αναζητά τον αγαπημένο της (*ογλήγορα σαλεύει, κάποιονε γυρεύει*) αποτελούν ανθρώπινα συναισθήματα σε ένα υπερφυσικό κόσμο
- ✓ η ανυπομονιά που δείχνει η κόρη για να 'μπει στο **κορμί** της παραπέμπουν στην ένωση του φυσικού με το μεταφυσικό κόσμο, του γήινου κόσμου του έρωτα και της αγάπης με το μεταφυσικό κόσμο των ψυχών και της αρετής
- ✓ ό,τι, τελικά, συνδέει το φθαρτό με το άφθαρτο είδωλο του κόσμου είναι η εξαγνισμένη αγάπη

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

- ✓ το παραδείσιο τοπίο υποβάλλεται σε μια γλώσσα που θυμίζει ταυτόχρονα Παλαιά Διαθήκη και Δημοτικό Τραγούδι
- ✓ η παρένθεση τονίζει το εξωπραγματικό του χώρου της Κρίσεως και τους εσχατολογικούς οραματισμούς του ήρωα

ΕΙΚΟΝΑ 2^η: 3[20.], στχ. 9 – 15

Όμως κοντά στην κορασιά, που μ' έσφιξε κι εχάρη, [...] Στα μάτια της τα ολόμαυρα και στα χρυσά μαλλιά της.

- ✓ δίνεται η αίσθηση της εισόδου και της διάχυσης του μυστηρίου, η μυστική αγωνία για την επερχόμενη αλλαγή, η κατάληψη του χώρου και της ψυχής του ανθρώπου, η αποκάλυψη της νέας μορφής πάνω στα όντα, η απώλεια του αισθητού κόσμου και η εσωτερίκευση της όρασης, η επιστροφή του ανθρώπου στον εαυτό του. Ο αφηγητής-Κρητικός προχωρά σ' ένα επίπεδο **ενόρασης** (μεταφυσικό επίπεδο)

Σ σύγχρονο

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΗΤΙΚΗ - ΘΕΤΙΚΗ - ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ - ECDL

- ✓ η κόρη, γαληνεμένη πια, όπως η φύση, τον έσφιξε χαρούμενη στην αγκαλιά της. Είναι η μόνη κίνηση της κόρης προς τον Κρητικό. Η κίνηση αυτή, που από τον ανυποψίαστο Κρητικό ερμηνεύεται ως ένα σημάδι χαράς για το απρόσμενο γαλήνεμα της θάλασσας, οφείλεται μάλλον στο τελευταίο επιθανάτιο σκίρτημα της κόρης, καθώς η ψυχή της αποχωρίζεται το κορμί της
- ✓ **κορασιά:** η στιγμή του θανάτου της, το μεταίχμιο επίγειας ζωής – αιώνιας ζωής
- ✓ **Όμως:** ο χαμός της γήινης αγαπημένης αντικαθίσταται με ένα πρωθύστερο σχήμα από τη θεϊκή φεγγαροντυμένη
- ✓ **ξετυλίγει:** αποτελεί λέξη-κλειδί. Κάτι κρυμμένο μυστηριακό μεταφυσικό ξαφνικά βγαίνει μέσα από το **φεγγάρι**. (φυσικός κόσμος)
- ✓ η περιγραφή ανάδυσης του κρυφού είναι η περιγραφή ανάδυσης της φεγγαροντυμένης (θεϊκό στοιχείο)
- ✓ **βρέθηκε μια φεγγαροντυμένη:** τέτοια θηλυκά θεϊκά όντα σαν τις φεγγαροντυμένες πολύ εύκολα συναντά κανείς στην καθημερινότητά του. Πρβ.: Γ' Σχεδίασμα Ελεύθερων Πολιορκημένων
- ✓ η **υπερφυσική** γυναικεία παρουσία της φεγγαροντυμένης ενσαρκώνει την ομορφιά, τον έρωτα, την καλοσύνη, την ταπεινοσύνη
- ✓ η υπερκόσμια μορφή αναφέρεται δύο(2) συνεχείς φορές: α) ως μυστηριώδης παρουσία μέσα από το φεγγάρι που θα καταφέρει να μεταμορφώσει τα πάντα στη φύση (έτρεμε το δροσάτο φως) β) ως παρουσία που χαρακτηρίζεται από το υπερφυσικό (θεϊκιά θωριά)
- ✓ η μορφή της μυστηριακής όμορφης γυναίκας μέσα από τις ανταύγειες του φεγγαρόφωτος: μαύρα μάτια και ξανθά μαλλιά (γήινο αλλά και εξαιρετικά σπάνιο στοιχείο)
- ✓ το υπερφυσικό στοιχείο είναι πολύ συνηθισμένο στα δημοτικά τραγούδια, σε θρύλους, σε παραδόσεις αλλά και στην παραδοσιακή ποίηση

β)

- ✓ «ο Κρητικός εγκαινιάζει μια άλλη σχέση στοχασμού και ποίησης: σχέση ομόρριζη της σκέψης και του λόγου. Προετοιμάζεται ο τύπος ενός νέου **φιλοσοφικού** ποιήματος του Σολωμού, φιλοσοφικού για τις στοχαστικές αρχές και διαδικασίες της ποιητικής στρατηγικής του. **Στόχος του ποιητή είναι ο μετασχηματισμός όχι της πραγματικής σε**

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

ιδεατή (Ρομαντισμός), αλλά της ιδεατής σε υπαρκτή πραγματικότητα (Φιλοσοφικός Ιδεαλισμός)» Δάλλας

- ✓ στο απόσπασμα 2[19.] η λυρική αφήγηση ανάγεται σε επίπεδο μεταφυσικό
- ✓ «ενώ τα πάντα διαδραματίζονται στο φυσικό χώρο, η σημαντικότερη σκηνή δίνεται σε μια ατμόσφαιρα έκστασης, μέσα στην οποία καταργούνται τα όρια μεταξύ φυσικού και μεταφυσικού χώρου» Τσαντσάνογλου
- ✓ «συνυπάρχουν ο παλιός και ο νέος κόσμος ακόμη, σε μια μετέωρη στιγμή έκπληξης και αναμονής, που τη γεμίζει η έξοδος της κόρης. Κι ενώ στα λόγια του Κρητικού οι φυσικοί προσδιορισμοί υποχωρούν για να χτυθούν την υπερβατική τους έκφραση, στην αγγελική απόκριση το παραδείσιο τοπίο εγκοσμιάζεται. Τοπικοί και χρονικοί προσδιορισμοί επίμονα ανακαλούν επίγειες μνήμες. Δύο ροπές αντίθετες που παν να σμιξουν. Ακριβώς στο σημείο της ιδεατής αυτής σμίξης περιμένουμε τη μεταθανάτια (ερωτική) συνάντηση του Κρητικού και της κόρης, μια συνάντηση που, ενώ προετοιμάζεται, σκόπιμα και με παραδειγματική ποιητική οικονομία δεν πραγματοποιείται.» Μαρωνίτης
- ✓ η αναγωγή σε μεταφυσικό επίπεδο εξηγείται από το θάνατο της κόρης, ο οποίος προκαλεί αβάσταχτο πόνο στον ήρωα
- ✓ η μόνη δυνατότητα να ξαναδεί την αγαπημένη του είναι να πεθάνει κι ο ίδιος, ώστε να τη συναντήσει στην άλλη ζωή
- ✓ αναφέρεται, λοιπόν, στον οραματισμό της Έσχατης Κρίσης, όπου η φύση συνενώνεται με το πνεύμα, και θα μπορέσουν να βιώσουν μαζί με την αγαπημένη του τον αιώνιο πλατωνικό έρωτα (Ρομαντισμός) μέσα από το απόλυτο σμίξιμο των ψυχών τους

B2.

- ✓ «Οι δυνάμεις που ενεργούν είναι δύο ειδών: στοιχεία αρνητικά, που αντιπροσωπεύουν την άλογη βία μέσα στη φύση, και στοιχεία θετικά, η ίδια η φύση ως αρχέτυπο του κάλλους και του αγαθού. Ανάμεσα στα δύο σαφώς σημαντικότερο είναι το δεύτερο.»

Καιψωμένος, Σχολικό βιβλίο, σ. 291

- ✓ «η φιλοσοφία του Σολωμού έχει διπλή μορφή: Άλλοτε προέχει στο πνεύμα του ο βαθύς διχασμός κι ο αγώνας που υπάρχει ανάμεσα στο φυσικό και τον ηθικό κόσμο. Άλλοτε ο σπυριτουαλισμός του Σολωμού αγκαλιάζει ολόκληρη τη φύση και βλέπει στην ενότητά της, να ταυτίζεται με τις πνευματικές ουσίες. Η φιλοσοφία του γίνεται πανθειστική, η φύση παρουσιάζεται στην πιο πνευματική της παράσταση, όλη παρθενιά και έκσταση, από μυστικές πηγές αναβρύζει αρμονία, πνεύμα και οι φυσικές μορφές μεταμορφώνονται θαυμαστά, μυστικός έρωτας διαπνέει τα πάντα» Αυγέρης
- ✓ το μοτίβο της σιγής συναντάται στα έργα του Σολωμού που περιέχουν θρησκευτικούς προβληματισμούς
- ✓ μετά την ολοκλήρωση της παρένθετης αφήγησης στη Δευτέρα Παρουσία ο αφηγητής επανέρχεται στη σκηνή του ναυαγίου του 1^{ου} ασποσπάσματος
- ✓ η τρικυμία κόπασε, η βροντή έπαψε, το χαλασμό διαδέχτηκε η νηνεμία
- ✓ ο κόσμος της φύσης συμφιλιώθηκε με τα ουράνια θεϊκά σώματα
- ✓ η φύση ηρεμεί, ίσως γιατί της επιβάλλεται κάποια κρυφή ανώτερη δύναμη

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

✓ η ατμόσφαιρα γίνεται καθαρή και διαυγής, τα νερά ευωδιάζουν, τα σύννεφα χάνονται, τ' άστρα φωτίζουν τον ουρανό, η νύχτα πλημμυρίζει από φως μεσημερνό και ο ήρωας μαγεμένος συγκεντρώνει όλες τις χαμένες δυνάμεις του, η αισθητική και ηθική τελειότητα αντανακλούν στο συναισθηματικό του κόσμο

✓ **κάτι κρυφό μυστήριο** συνέχει τη ζωή του ανθρώπου. Μέσα στο απροσδιόριστο αυτό μυστήριο «δυο(2) είναι πάντα οι δρόμοι που βγάζουν έξω από το πάνερμο δάσος της σολωμικής επίκλησης, ο **λογισμός** και το **όνειρο**, τα οποία ξαναβρίσκουμε ζευγαρωμένα εκεί όπου ο Κρητικός αναπολεί τη φεγγαροντυμένη. Με εφόδια το λογισμό και το όνειρο πορεύεται πάντα, ώσπου να λυτρωθεί μέσα στο κρυφό μυστήριο της ζωής» *Λορέντζατος*

✓ η **μεταστροφή των φυσικών συνθηκών προετοιμάζει την επιφάνεια της φεγγαροντυμένης και μια εσωτερική μεταβολή**

ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ: 3[20] -ενδεικτικά-

✓ το **μοτίβο της σιγής**, με τη μεταστροφή των φυσικών συνθηκών, αποδίδεται με **ένα(1) διασκελισμό** (στχ 2 - 3) που φαίνεται να αφορά στη **διάρκεια, μεταφορές / προσωποποιήσεις** (θάλασσα σκίρτησε/ησύχασε, πάστρα) και **παρομοιώσεις** (σαν το χοχλό/Σαν περιβόλι/Ούτε όσο κάνει στον ανθό η μέλισσα περνώντας)

✓ γίνεται, έτσι, εντονότερη η **αντίθεση** ανάμεσα στη βία της φύσης πριν και στην ομορφιά της τώρα, καθώς υποβάλλεται πρώτα η αγοιάδα της θάλασσας και μετά η απέραντη θαυμαστή γαλήνη, ώστε να ακολουθήσει η επιφάνεια της φεγγαροντυμένης

✓ η **επανάληψη** της έννοιας (ρήμα/ουσιαστικό) **ησύχασε/ησυχία** τονίζει την έγνοια του ποιητή για την **αλλαγή των συνθηκών** και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ολοκληρωτική και τέλεια αλλαγή

✓ «ιδιαιτερο ενδιαφέρον - γιατί μαρτυρούν του Σολωμού την ιδέα ότι ο ποιητής είναι αυτός που αποκαλύπτει αλήθειες - παρουσιάζουν οι **εικόνες** που έχουν σχέση με το «ξετύλιγμα». Λέξεις, όπως **μυστήριο, κρυφός** συχνά επαναλαμβάνονται. Η πιο καθαρή περιγραφή μιας τέτοιας ανάδυσης του κρυφού είναι η περιγραφή της εμφάνισης της «φεγγαροντυμένης» στον Κρητικό» *Σχολικό Βιβλίο, σ. 284*

✓ το **μοτίβο της σιγής** πριν από τη θεϊκή επιφάνεια αποδίδεται και με την εναλλαγή μιας σειράς εικόνων, ακουστικών (εβάστουνε η βροντή), οπτικών (ησύχασε/πάστρα/άστρα/ομορφιά), οσφρητικών (ευώδησε), το **σχήμα συναισθησίας** (δρυσάτα φως) και το **οξύμωρο σχήμα** (δρυσάτο φως), το **χιαστό** των φωνηέντων **ε, ο** στο εσωτερικό του στίχου 4, αποδίδοντας τη φυσιολατρία του Σολωμού

✓ **Κάτι κρυφό μυστήριο. [...]** Και ξετυλίγει ογλήγορα **κάτι που εκείθε βγαίνει**: κάποια απόκρυφη, μυστηριακή δύναμη επεμβαίνει για να γαληνέψει τη φύση και να εμφανιστεί η φεγγαροντυμένη η εμφάνισή της έχει μεταφυσικό-θεϊκό-υπερκόσμιο χαρακτήρα, έξω από το πλαίσιο του φυσικού, του πραγματικού

✓ **φως, δροσιά, τρέμει**: σχηματίζεται το κατάλληλο κλίμα για τη θαυμαστή γυναίκα, της οποίας τα **μαύρα μάτια** έρχονται σε **αντίθεση** με τα **χρυσά μαλλιά** της (**χιαστό**). Ο Σολωμός συνηθίζει να αντιπαραθέτει αυτά τα δύο(2) **αντίθετα** χρώματα, για να δημιουργήσει την εντύπωση του θαυμαστού

✓ έτσι, η φύση μεταμορφώνεται, από κάτι υλικό, σ' ένα χώρο όπου η ψυχή μπορεί να λατρέψει το θείο

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

Γ1α.

Αστροπελέκι μου καλό, για ξαναφέξε πάλι!»

Τρία αστροπελέκια επέσανε, ένα ξοπίσω στ' άλλο

Πολύ κοντά στην κορασιά με βρόντημα μεγάλο

✓ η δράση της φύσης κι ο αγώνας του ήρωα βρίσκονται σε στενή **αλληλεξάρτηση** στο ποίημα: όταν η φύση είναι ήρεμη, μπορεί κι εκείνος να κολυμπήσει με όλες τις δυνάμεις του, όταν στη φύση υπάρχει αναταραχή, τότε κι εκείνος νιώθει αδύναμος να προσπαθήσει, η αναταραχή της θάλασσας συνδυάζεται με τη δική του ένταση, ακόμα και με μια αίσθηση τρέλας, όταν η φύση ηρεμεί, τότε κι ο ήρωας συγκεντρώνει όλες τις χαμένες δυνάμεις του: άλλοτε η φύση τον καταρρακώνει, γιατί τα συναισθήματα και οι σκέψεις του διαπλέκονται με τις φυσικές μεταπτώσεις και παραλύει την αντίσταση ή την προσπάθειά του ενάντια σε φυσικά εμπόδια, άλλοτε, ακτινοβολώντας την επίγεια ευδαιμονία και το ακαταμάχητο κάλεσμα για ζωή, διαβρώνει την ηθική θέλησή για έναν αγώνα χαμένο.

✓ η φύση στον «**Κρητικό**» αφομοιώνει τον ήρωα, εξουδετερώνει το αγωνιστικό του πνεύμα, με αποτέλεσμα ο ήρωας να χάσει τον αγώνα που αγωνιζότανε (να σώσει την αγαπημένη του). Η κλιμάκωση συμπορεύεται με την ηθική ολοκλήρωση.

Σχολικό βιβλίο, σ. 291

✓ στο στίχο 2, ο Σολωμός υιοθετεί την τεχνική της **Προσωποποίησης Ιδεών και Φυσικών Φαινομένων** σαν να έχει το αστροπελέκι ανθρώπινες ή θεϊκές ιδιότητες και τη χρήση της **Επίκλησης** (επιτροπή από Ρομαντισμό: Κιτς, Σέλλει)

✓ τοποθετεί, ωστόσο, την επίκληση στο στόμα του ήρωα, αντί να απευθύνεται στα πράγματα ο ίδιος

✓ ο Κρητικός, τραυματίας, ναυαγισμένος, μέσα στη σκοτεινιά και το αντάρσιασμα της νύχτας, αναθυμάται πώς έκανε **έκκληση** στο αστροπελέκι, ένα φυσικό φαινόμενο που φέρνει την καταστροφή, προσπαθώντας να το εξευμενίσει, για να **φωτίσει τη σκηνή** και να μπορέσει ο ίδιος να προσανατολιστεί προς το ακρογιάλι. Το αστροπελέκι τού φάνηκε **ευνοϊκό**, μια φιλική σχέση δημιουργείται ανάμεσα στο φυσικό φαινόμενο και το αδύναμο ανθρώπινο πλάσμα που παλεύει με τα κύματα. [Το επίθετο **καλός** είναι πολύ συνηθισμένο στο Σολωμό, π.χ. Αλαφροϊσκίωτε καλέ...]

✓ ο **πλεονασμός** «για ξαναφέξε πάλι» αποδίδει την ψυχολογική ένταση, το φόβο, την αγωνία και την ελπίδα για μια έστω στιγμιαία λάμψη

✓ ένα επαναλαμβανόμενο χαρακτηριστικό της δομής του ποιήματος είναι η σύνθεση των στοιχείων ανά **τρία(3)**

✓ ομάδες με τρία στοιχεία εντοπίζονται συχνά στη **δημοτική ποίηση**, όπου συνήθως το τελευταίο είναι το πιο σημαντικό στοιχείο, καθώς και **διάλογος** των κοινών θνητών με τα στοιχεία της φύσης

✓ το **τρία(3)** έχει επίσης κάποια ιερότητα που προμηνύει θαύμα

✓ στο στίχο 3, τρία(3) αστροπελέκια πέφτουν αμέσως, σαν απάντηση στην επίκληση στο *Αστροπελέκι καλό*, αποδίδοντας εικόνες από τον κόσμο μιας βίαιης φύσης, προσημαίνοντας τον κίνδυνο – θάνατο της κόρης, μεγεθύνοντας το δέος από τη μηδαμινότητα του ανθρώπου μπροστά στη φύση

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

Γ1β.

Έψαλλε την Ανάσταση χαροποιά η φωνή της,

Κι έδειχνεν ανυπομονιά για να 'μπει στο κορμί της

✓ δίνεται μια σωματική και ασώματη μαζί παρουσία, η περιγραφή της Κόρης παραπέμπει στην **ένωση του φυσικού - γήινου κόσμου με τον ηθικό - μεταφυσικό των ψυχών**

✓ στη συνείδηση του ήρωα η αγαπημένη έχει εξασφαλίσει μια θέση στον Παράδεισο

✓ η όμορφη παρουσία της και το χαρούμενο αναστάσιμο τραγούδι της έκαναν ακόμα και τα ουράνια σώματα να αλλάξουν στάση: **μάστουρα** της σκηνής, ολόκληρος ο προσωποποιημένος ουρανός που άκουγε και **στάτισε**

✓ η κόρη περιγράφεται ως **παραδείσια οντότητα**, με χαρακτηριστικά που ενώνουν τον επίγειο έρωτα με τη θεϊκή αρετή

✓ η Ομορφιά χρησιμοποιείται με μεταφυσική σημασία

✓ η πνευματικότητα και το **μεταφυσικό στοιχείο**, που **εξορισμού** **ενυπάρχουν** στην υπερβατική πραγματικότητα της Έσχατης Κρίσης, **συμφύρονται με τον υλικό-φυσικό κόσμο**, όταν οι ψυχές μπαίνουν στα σώματά τους, όταν η φύση μεταμορφώνεται κατά τη Δευτέρα Παρουσία, όταν οι πνευματικές οντότητες αποκτούν και φυσική υπόσταση: **μιλούν, περιγράφουν, απαντούν, παρατηρούν...**

✓ η συμπεριφορά της κόρης προοικονομεί το αποτέλεσμα της τελικής Κρίσης: **δικαίωση του έρωτα και νίκη του στο χρόνο**

Δ1.

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

✓ και τα δύο ποιήματα αναφέρονται στους αγώνες των Κρητών να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό [*μα τες πολλές λαβωματιές ... στην Κρήτη πολεμώντας / τι μάχαις έχουν γένη, και πόσα εβάναν αίματα κάθε βουνό της Κρήτης*]

✓ και τα δύο ποιήματα αναφέρεται ο όρκος του ήρωα [*μα την ψυχή που μ' έκαψε... / τίτλος*]

✓ και στα δύο ποιήματα ο ήρωας κατάγεται από την Κρήτη

✓ και στα δύο ποιήματα η γυναικεία μορφή είναι το βουβό πρόσωπο (δευτεραγωνιστής)

✓ και στα δύο ποιήματα το **κέντρικό** πρόσωπο χαρακτηρίζεται από μια ηρωική στάση ζωής

✓ και στα δύο ποιήματα ο ήρωας εμφορείται από φιλοπατρία μέχρις θανάτου

✓ και στα δύο ποιήματα υπάρχει ένα θρησκευτικό πλαίσιο

✓ και τα δύο ποιήματα παραπέμπουν σε ένα παραδείσιο-υπερβατικό-μεταφυσικό χώρο (Δευτέρα Παρουσία)

✓ και τα δύο ποιήματα υπάρχει ένα ερωτικό ζεύγος που πρωταγωνιστεί και προβάλλεται ο εξιδανικευμένος έρωτας

✓ και στα δύο ποιήματα ο ένας από τους δυο ερωτικούς συντρόφους πεθαίνει

✓ και στα δύο ποιήματα η ομορφιά της φύσης περιγράφεται με πλήθος εκφραστικών μέσων

✓ ειδικότερα, και τα δύο ποιήματα προσωποποιούνται τα φυσικά στοιχεία [*Αστροπελέκι μου καλό, / ρωτούσα κάθε αστέρι*], με τα οποία οι ήρωες συνομιλούν (επιρροή από το δημοτικό τραγούδι)

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

- ✓ και τα δύο ποιήματα υπάρχει αποστροφή [*Αστροπελέκι, Πιστέψετε, Λάλησε Σάλπιγγα / Άκου Ευδοκιά!*]
- ✓ και στα δύο ποιήματα είναι προφανής η επίδραση του Ρομαντισμού (έρωτας, θάνατος, εξιδανίκευση, ονειρικό στοιχείο, υποβλητικότητα, εικόνες, λυρισμός...)
- ✓ και τα δύο ποιήματα περιέχουν χαρακτηριστικά της Επτανησιακής Σχολής (πατρίδα, θρησκεία, γυναίκα, φύση, δημοτική γλώσσα)

ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Σολωμός, Ο Κρητικός	Μαρκοράς, ο Όρκος
✓ ο ήρωας παραμένει ζωντανός ως το τέλος για να αφηγηθεί την ιστορία του	✓ ο ήρωας σκοτώνεται στο ολοκαύτωμα του Αρκαδίου (μοναξιά τη θεία) και αφηγείται μια μεταφυσική εμπειρία
✓ ο ήρωας αδημονεί να ενωθεί την ημέρα της Κρίσεως με την αγαπημένη του σε έναν αιώνιο γάμο [<i>Σαν πρώτα εγώ την αγαπώ και θα κριθώ μ' αυτήνη</i>]	✓ ο ήρωας περιμένει την ετοιμοθάνατη αγαπημένη του να τον ακολουθήσει στον Παράδεισο [<i>Σαν πότε θα σε φέρη στην αγκαλιά μου ο Θάνατος</i>]
✓ ο ήρωας διαλέγεται με τους νεκρούς αναστημένους και τους ρωτά για την αγαπημένη του [<i>και τς αχνούς αναστημένους κράζω</i>]	✓ ο ήρωας μονολογεί απευθυνόμενος κατευθείαν στην αγαπημένη του σε β' ενικό πρόσωπο [<i>Άκου Ευδοκιά!, Ω! Πάμε, αγάπη μου γλυκειά!</i>] και επικαλούμενος και την οικογένειά της [<i>Εκεί από χρόνια η μάννα σου και ο δοξαστός σου κύρης</i>]
✓ δηλώνεται με άμεσο τρόπο ο τόπος [<i>Στη θύρα της Παράδεισος</i>]	✓ ο τόπος περιγράφεται έτσι ώστε να παραπέμπει στον Παράδεισο [<i>ουράνιο περιγιάλι, ωραίο σου περιβόλι</i>]
✓ η αγαπημένη είναι ανώνυμη: κορασιά (στην επίσημη έκδοση)	✓ η αγαπημένη ονομάζεται Ευδοκία
✓ ο ήρωας οραματίζεται τις ευτυχισμένες κοινές στιγμές τους μετά θάνατο [<i>Σαν πρώτα εγώ την αγαπώ και θα κριθώ μ' αυτήνη</i>]	✓ ο ήρωας αναπολεί τις ευτυχισμένες στιγμές της επίγειας ζωής με την Ευδοκία [<i>Τα πρώτα της αγάπης μας ευτυχισμένα χρόνια, Στα μέρη πούχαν μας ιδή τόσαις φοραίς αντάμα</i>]
✓ η φύση παρουσιάζεται και με τις δύο όψεις της, τη βία και τη γαλήνια [<i>Τα πέλαγα στην αστραπή κι ο ουρανός..., Ησύχασε και έγινε όλο ησυχία...</i>]	✓ η φύση παρουσιάζεται ειδυλλιακή [<i>μύρια κάλλη</i>]

Επιμέλεια: Μ. Κυριακάκη

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

Ενδεικτικές Απαντήσεις

Σ Χ Ο Λ Ι Ο

- ✓ Η επιλογή του ποιήματος του Διονυσίου Σολωμού «Ο Κρητικός» για την εξέταση του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας κατεύθυνσης στις Πανελλαδικές Εξετάσεις 2011 κρίνεται ιδιαίτερα επιτυχής, καθώς αποτελεί ένα από τα πλέον σημαντικά λογοτεχνικά κείμενα της εξεταστέας ύλης.
- ✓ Οι Ερωτήσεις που δίνονται είναι σαφείς, ουσιαστικές, ικανές να ελέγξουν με επάρκεια τόσο τη γνώση των βασικών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της ποίησης και της ποιητικής του Δ. Σολωμού, όσο και την ικανότητα ερμηνείας, εμπάθυνσης, κριτικής προσέγγισης και εκφραστικής δυνατότητας των υποψηφίων.
- ✓ Η επιλογή του παράλληλου κειμένου «Ο Όρκος» του Γ. Μαρκορά είναι εύστοχη, επιτρέποντας στους μαθητές παράλληλη ανάγνωση, με σαφείς αναφορές όχι μόνο στο περιεχόμενο, όπως ζητείται, αλλά και στη μορφή.
- ✓ Πρβλ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ βιβλιοθήκη, **Νεοελληνική Λογοτεχνία, Ποίηση**, Διονύσιος Σολωμός, σσ. 3 - 72.
- ✓ Πρβλ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ βιβλιοθήκη, **Βιβλίο Επανάληψης Γ' Λυκείου**, Σχολική Περίοδος 2010-2011, **Νεοελληνική Λογοτεχνία, Ποίηση**, Διονύσιος Σολωμός, σσ. 34 - 39.
- ✓ Πρβλ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ βιβλιοθήκη, **Προσομοιωτικά Διαγωνίσματα**, Ιούλιος 2010, απόσπασμα 3[20].
- ✓ Πρβλ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ βιβλιοθήκη, **Κριτήρια Αξιολόγησης**, Θερινή Περίοδος 2010, απόσπασμα 1[18.], 2[19.].

